

قسم الاول

در سرزمین آسیا و دُول و ممالک و متعلقات آن

فصل اول

وضعیت آسیا و محصولات و کوه‌ها و حیوانات آن

پیش از این گفتیم که آسیا سرزمینی است بس بزرگ، دارای شهرستانهای متعدد و تیره‌های فراوان و بیابانهای پهناور، و اکنون در باب این سرزمین روشن‌تر سخن خواهیم راند.

این قاره یا سرزمین، در قسمت شرقی کره واقع شده، و هوای جنوب آن بی‌اندازه گرم و اکثر اراضی آن حاصل‌خیز است و در آن، فلفل و بنه (پسته) و فستق و بادام و زیتون و نیشکر و برنج و موز و عود و (ند)؟ صندل و سایر اصناف نباتات از قبیل ریاحین و بقولات و کوکنار و انواع متعدده از گل‌های معطر خوش‌رنگ و غیره بعمل می‌آید و ممالک چین و هند و ایران و ترکیه و عربستان در جنوبی آسیا واقع شده‌اند. [۲۴] در اواسط آسیا کوه‌های بلندی دیده می‌شوند که قلّه‌های آنان دایم از برف مستور است و این کوه‌ها از بلندترین جبال دنیا محسوب می‌شوند و بعضی از آنها تقریباً شش میل ارتفاع دارند. و در شمال این کوه‌ها اراضی سردسیری افتاده که در آنها جلگه‌های سبز و چمنهای وسیعی است و قبایلی از تاتارها در آن جلگه‌ها و اراضی دیده می‌شوند که به چرانیدن حیوانات و کوچ‌نشینی و ایلجاری و نقل و انتقال مشغول‌اند و در این جلگه‌ها و چمن‌زارهای پست، بجز چند شهر و قصبه یافت نمی‌شود و غالب مردم آن در چادرها بسر برده و به گوشت و شیر چارپایان خود قناعت

می‌نمایند و شکار آنها گورخر و آهو و سایر حیواناتی است که در آن صحراها وجود دارند.

و در این قاره بسیاری از حیوانات قابل ذکر یافت می‌شود. از قبیل: فیل در جنگل‌ها و کرگدن در کنار رودخانه‌ها، و شیر در صحراها و نیز خرس و پلنگ در کوه‌ها و دامنه‌های جنگل‌دار. و در میان این حیوانات اجناس هولناکی هستند که گاهی تا سی قدم یا پانزده ذرع طول آنهاست و در اماکن گرم‌سیر، میمون‌ها و عنترها وجود دارند. و نیز در آسیا انواع اسب و تازیان و استر قیمتی و (هجون)؟ و شتر و اقسام زیادی از سایر حیوانات بعمل می‌آید که ذکر [۲۵] هر یک موجب اطناب است. و در نقاط جنوبی آسیا، تندبادهای توفان مانند، حادث می‌شود که درخت‌ها را از ریشه می‌کند. گاهی زمین از کم‌آبی خشکیده و می‌شکافد و بر اثر این اتفاقات، گرسنگی و قحطی سخت احداث می‌شود و گاهی افواجی از ملخ به راه‌نمائی باد، بر آبادانی ریخته و زراعات را نابود نموده و هرچه برگ سبز است می‌خورند. و گاهی وباء آمده و هزاران نفوس را تلف می‌کند. ولی در این اوان، هجوم مرض وبا تخفیف یافته است. یکی برای اینکه اولیای امور بتوسط قرن‌تینه از ورود آن جلوگیری می‌نمایند و دیگر نظر به وجود حفظ‌الصحه و سایر تدابیر حسنه و ثانیاً نظر به تقدم مردم در این عصر و درک عوالم مدنیت و زندگانی به رفاه.

در این صورت دیده می‌شود که آسیا نیست مگر سرزمین عجایب و غرایب. چه از حیث تاریخ و چه از حیث جغرافی، و بالأخره آسیا بزرگترین و مهمترین قسمت ارض است. بلندترین کوه‌های عالم در آسیاست، و اکثر انواع حیوانات و محصولات نیز در آسیاست، و در آسیا بهترین فصول نمودار می‌شود و ساکنین آسیا بالنسبه به سایر قارّات زیادترند، و بالاتر از همه، شرافت و اعتباری است که بر این سرزمین از طرف خلّاق عالم بذل و احسان شده. زیرا آسیاست که مهد آدم و مادر انسان است و از آسیا جنس بشر به سایر قطعّات عالم رفته و دنیا را پر کرده‌اند [۲۶] و در آسیا غریب‌ترین و عجیب‌ترین حادثه‌ها و وقایع تاریخیّه بشر رخ داده است و نیز در آسیا بزرگترین مردم و اعجوبه‌ترین انسانهایی که در روی زمین نامبردار شده‌اند، تولد یافته و در او انبیا ظاهر شده‌اند، و از آنجا اکثر تعالیم مذهبی و آئین‌های الهی به سایر دنیا نشر نمود و هم در این سرزمین، خداوند قدیم، صنایع و عجایب قدرت خود را بکار برده است و همین آسیاست که در زمان قدیم مردمان آن به درجات رفیعۀ علم و معرفت و صنعت ارتقاء جستند، در حالتی که باقی اهل عالم در کربوه توحش و فقر جهالت سرگردان بودند.